

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ
ปัญหาแรงงานต่างด้าว บ้านต้นโชค ตำบลหนองบัว
อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

.....

**A COMMUNITY'S PARTICIPATION IN MIGRANT WORKERS
PROBLEM MANAGEMENT IN BAAN TON CHOK, NONGBUA,
CHAIPRAKAAN DISTRICT, CHIANG MAI**

.....

กิตติชัย ปัญญาวัน

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว บ้านตันโชค ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

A COMMUNITY'S PARTICIPATION IN MIGRANT WORKERS PROBLEM MANAGEMENT IN BAAN TON CHOK, NONGBUA, CHAIPRAKAAN DISTRICT, CHIANG MAI

กิตติชัย ปัญญาวาน

ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาการจัดการแรงงานต่างด้าวและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวโดยใช้ลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยภาคสนามและการหาข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งมีวิธีการรวบรวมข้อมูลคือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การจัดกิจกรรมกลุ่มและการสังเกตประกอบเข้าด้วยกัน ผลการวิจัย พบว่าชุมชนและองค์การภาครัฐได้มองเห็นปัญหาในการดำเนินการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว คือ การขาดการประสานงาน การสร้างความรู้ความเข้าใจ การสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ การทราบขอบเขตของอำนาจหน้าที่ แล้ววิเคราะห์เพื่อสร้างแนวทางในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยการสร้างรูปแบบการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ขององค์การภาครัฐเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงสร้างกระบวนการเรียนรู้วิธีการทำงานไปพร้อมๆ กันกับชุมชนและประสานเอาอำนาจดังกล่าวไว้เพื่อการปฏิบัติงาน โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ใช้อำนาจของชุมชนเอง เป็นการประสานอำนาจจากภายนอก ในขณะเดียวกันมีการประสานอำนาจอย่างไม่เป็นทางการจากภายในชุมชนผ่านสถาบันศาสนาในรูปแบบของการขัดเกลา ควบคุมโดยใช้จารีต ศีลธรรม วิถีประเพณี ซึ่งการประสานบรรทัดฐานและรูปแบบการควบคุมที่หลากหลายจากภาคส่วนต่างๆ ที่สามารถดำเนินงานสนับสนุน เอื้อประโยชน์กันได้ จะทำให้การจัดการปัญหาที่มีความยั่งยืนรอบด้านมากขึ้น นอกเหนือจากนั้นการบูรณาการวิธีการจากภาคส่วนต่างๆ ในการทำงานทั้งหมดตั้งอยู่บนการใช้พื้นที่เป็นฐานพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว การมีส่วนร่วมของชุมชน การประสานอำนาจ

ABSTRACT

The objective of this qualitative research is to study a community's participation in the management of migrant workers. It is also a field research and the secondary data was collected by using an in-depth interview, a focus group, group activities and an observation. It is found that the community and the government sectors cooperatively perceived operational problems of the management of the migrant workers which are a lack of cooperation, building up knowledge and understanding, communication and interaction as well as a lack of perception of boundaries of power and authorities. It is then analyzed to create participatory strategies for the operation by creating a model of regularization of migrant workers by virtue of the government sectors basically. After that, a learning process and a method of operation are set by the government sector and the community. The power is collaborated for the operation by defining roles and duties with the community's own potentiality. This is the external power collaboration. In the meantime, there is the informal internal power collaboration within the community, through socialization, controlling with mores, morality and folkways. The collaboration of various norms and the model of controlling from other sectors, that can operate, support and subserve each other, can lead to more sustainable problem management. Furthermore, an integration of the sectors' operations is area-based in order to inquire some occurrence and main stakeholders in the community.

Keywords: Problem Management of Migrant Workers, Community Participation, Power Collaborative

บทนำ

สาเหตุสำคัญของการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวคือ การขาดแคลนแรงงานระดับล่างซึ่งมีส่วนทำให้มีการนำแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายมาทำงานในหลายกิจการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจก่อสร้างที่ต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก งานแม่บ้าน งานเกษตร บริการเสริม เป็นต้น ผลจากการใช้แรงงานต่างด้าวที่มีได้คำนึงถึงกฎหมายและกฎเกณฑ์ของหน่วยงานที่หลากหลาย มีส่วนทำให้การบริหารจัดการด้านแรงงานต่างด้าวเป็นไปด้วยความยากลำบาก สำนักบริหารแรงงานต่างด้าวได้สรุปข้อมูลเมื่อปี 2555 ว่า แรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักรทั้งหมด 1,133,851 คน เป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกกฎหมายจำนวน 940,531 คน และเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายจำนวน 193,320 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2556) และเมื่อจำแนกตามสัญชาติพบว่า 3 ลำดับแรกที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมากที่สุดได้แก่ เมียนมาร์ กัมพูชา และลาว ตามลำดับ โดยมีแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์ที่ถูกกฎหมายร้อยละ 68.28 และผิดกฎหมายร้อยละ 34.01 จึงทำให้รัฐบาลไทยตั้งแต่ พ.ศ.2535 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ได้ดำเนินนโยบายผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง จดทะเบียนแรงงานต่างด้าว ทำงานในกิจการบางประเภทและในบางจังหวัดโดยอ้างเหตุผลด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ด้านอุตสาหกรรมและบริการของไทย อันส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในด้านต่างๆ คือ ด้านความมั่นคง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สาธารณสุข เศรษฐกิจและสังคม โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการหลายฝ่าย อาทิ ฝ่ายปกครองและความมั่นคง (กระทรวงมหาดไทย) ฝ่ายรักษาความมั่นคง ควบคุมป้องกัน ปรามปราม (กองกำลังทหารบกเฉพาะกิจกระทรวงกลาโหม) ฝ่ายควบคุม ป้องกันปรามปราม (ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจตระเวนชายแดน และตำรวจภูธร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ฝ่ายแรงงาน (จัดหางาน แรงงาน กระทรวงแรงงาน) ฝ่ายควบคุมโรคติดต่อและดูแลสุขภาพ (กระทรวงสาธารณสุข) และผู้ประกอบการธุรกิจ (ลือชัย วงษ์ทอง, 2555) โดยมีการดำเนินงานในระดับนโยบายและปฏิบัติการที่สะท้อนในวิธีการ ได้แก่ การควบคุม กำกับ ตรวจสอบ สกัดกั้น

และป้องปราม การสื่อสารสร้างความรู้ประชาสัมพันธ์ รวมถึงการรักษาป้องกันสุขอนามัย การให้บริการทางด้านสาธารณสุขโรคอย่างต่อเนื่อง หากแต่ยังเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน การทำงานที่ขาดประสิทธิภาพในการสื่อสาร การประสานงาน การไม่สามารถจดทะเบียน ตรวจสอบควบคุมได้ การไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของแรงงานต่างด้าว การขาดความชัดเจนในการดำเนินงานจากภาคส่วนต่างๆ ทำให้เกิดความเกรงกลัวการดำเนินงานที่ละเมิดอำนาจหน้าที่หน่วยงานอื่น ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว การดำเนินงานจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวนั้นมุ่งให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม มีการควบคุมทางสังคม ซึ่งอาจทำได้ใน 2 ลักษณะคือ การควบคุมจากสังคมภายใน (internal social controls) การควบคุมเกิดจากการที่สังคมพยายามที่จะขัดเกลาสมาชิกของตน เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติตามที่สังคมต้องการ และการควบคุมจากสังคมภายนอก (external social controls) เมื่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคมล้มเหลว และบุคคลไม่สามารถปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม กลไกการควบคุมทางสังคมภายนอกก็จะถูกนำมาใช้เพื่อรักษาบรรทัดฐานให้คงอยู่ต่อไป (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2551) โดยในกระบวนการควบคุมจัดการดังกล่าวของชุมชนควรเปิดให้มีส่วนร่วมที่หลากหลาย กล่าวคือ ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ทราบข้อมูล สร้างการยอมรับในการทำงานอันนำไปสู่ความไว้วางใจ เชื่อใจ ทำให้เกิดความเข้าใจกันของคนในพื้นที่ สร้างคณะทำงาน กรรมการในรูปแบบของอาสาสมัครและมอบอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน กิจกรรมการแสดงให้เห็นซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดจากสิ่งที่ปฏิบัติ กิจกรรม มีการติดต่อประสานงานสร้างความรู้จัก ตลอดจนการสร้างเป็นเครือข่ายความร่วมมือ โดยในกรณีศึกษาการจัดการแรงงานต่างด้าวที่เป็นกลุ่มคนโต บ้านต้นโชค อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจ เนื่องด้วยบริบทชุมชนที่สามารถสานองค์กรและทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม มุ่งเน้นการพิจารณา สร้างความเข้าใจภายใต้แนวคิดการควบคุมทางสังคม แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (area based approach) อันถือเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นอยู่ในขอบเขตพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์ ในขณะที่เป้าหมายของวิธีการต้องการให้เกิดผลกระทบที่ดีในชุมชน มีความต้องการที่จะติดตาม อำนาจความสะดวกให้กับสถาบันทางสังคมต่างๆ และยกระดับภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่นให้เกิดบทบาทมากขึ้น (Ferris and others, 2006) ซึ่งจะนำไปสู่การบูรณาการ กระบวนการทำงาน วิธีการทำงานด้านการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ดังกล่าวอย่างยืดหยุ่น และหลากหลาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินการจัดการแรงงานต่างด้าวโดยชุมชนในเขตพื้นที่บ้านต้นโชค ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านต้นโชค ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ ในการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยศึกษาจากเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม (field research) ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (documentary study) เป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น โดยศึกษารวบรวมจากเอกสารวิชาการต่างๆ ได้แก่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ บทความ วารสารวิชาการ แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแรงงานต่างด้าว โดยการนำเอกสารในส่วนที่ต้องการมาเรียบเรียงเพื่อหาข้อมูลส่วนที่ขาดหรือไม่ทันสมัยในภาคสนาม

2. การวิจัยภาคสนาม (field research) เป็นการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากภาคสนาม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชนกับการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว บ้านต้นโชค ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อเท็จจริงในการตอบคำถามการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูล 4 วิธี คือ

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์จากผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าว จำนวน 5 คน คือ 1) นายอำเภอไชยปราการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย 2) นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองบัวหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย 3) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านต้นโชค 4) หัวหน้าสำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมืองอำเภอฝาง 5) ผู้บังคับการกองบังคับการทหารฯ

2. การสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อยจากผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสวัดต้นโชค ผู้สูงอายุ คณะครูและเยาวชนโรงเรียนบ้านต้นโชค เพื่อสนทนาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านต้นโชค ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน (40-45 คน)

3. การจัดกิจกรรมกลุ่ม ดำเนินการกับกลุ่มเยาวชนรักการอ่าน โดยนักเรียนโรงเรียนบ้านต้นโชค กลุ่มผู้สูงอายุ แพทย์พื้นบ้านชนเผ่า โดยผู้สูงอายุในหมู่บ้านต้นโชค กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน โดยคณะครูและประชาชนในหมู่บ้านต้นโชค เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านต้นโชค ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือในเขตพื้นที่บ้านต้นโชค ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ (50-60 คน)

4. การสังเกตในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งในรูปแบบของการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวในอำเภอไชยปราการ ประชาชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสวัดต้นโชค ผู้สูงอายุ คณะครูและเยาวชนโรงเรียนบ้านต้นโชค อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย บริบทของพื้นที่ สภาพการณ์ของปัญหาการจัดการแรงงานต่างด้าว และการบูรณาการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

บริบทของพื้นที่ สภาพการณ์ของปัญหาการจัดการแรงงานต่างด้าว

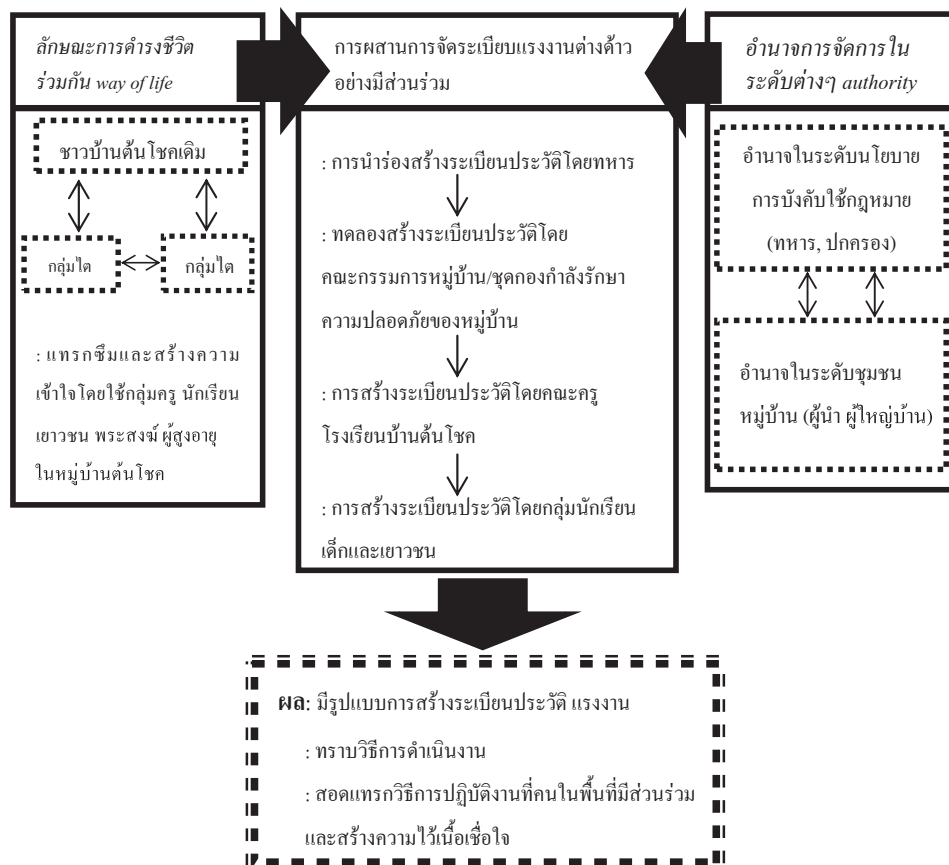
หมู่บ้านต้นโชคมีแรงงานต่างด้าวที่เป็นชนกลุ่มไต (ไทยใหญ่จากประเทศเมียนมาร์) มีทั้งหมด 60 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 370 คน หากเปรียบเทียบกับประชากรทั้งหมดในพื้นที่แล้วคิดเป็นร้อยละ 37 ถือได้ว่าเป็นสัดส่วนที่มีมากอยู่พอสมควร โดยลักษณะของการเข้ามาอยู่อาศัยส่วนใหญ่เข้ามาอาศัยเพื่อการประกอบอาชีพอันได้แก่ การรับจ้างในภาคการเกษตร การก่อสร้างและรับจ้างใช้แรงงานโดยทั่วไป ลักษณะการอาศัยในหมู่บ้านมีเพียง 2-3 รายเท่านั้นที่มีบ้านเป็นของตนเองเนื่องจากเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นระยะเวลากว่า 10 ปี อย่างไรก็ตาม การมีบ้านเป็นของตนเองในที่นี้ ยังไม่มีการสิทธิหรือเจ้าของตามกฎหมาย ใช้วิธีการซื้อขายแบบปากเปล่าไม่มีสัญญาใดๆ เป็นลายลักษณ์อักษร นอกเหนือจากนั้นเป็นไปในลักษณะของการเช่าบ้านของคนในพื้นที่ โดยในบ้าน 1 หลังจะมีคนอยู่อาศัยกันมากกว่า 1 ครอบครัวและพบว่าในบางบ้านมีชื่อเพียงที่ปรากฏในที่อยู่อาศัยเท่านั้นแต่ตัวบุคคลของแรงงานต่างด้าวไปทำงานต่างท้องที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับฤดูกาลเก็บเกี่ยว นอกจากนั้นยังมีการไปศึกษาในพื้นที่อื่นๆ อีกด้วย

ในความเป็นจริงแล้วเดิมทีในหมู่บ้านต้นโชคมีการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มคนไทยหรือคนพื้นเมืองเดิมและกลุ่มคนไต่จากประเทศเมียนมาร์ที่มีการผสมผสานวิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้เป็นอย่างดีจนเกิดเป็นชุมชนตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันในระดับอำเภอไชยปราการ ซึ่งสาเหตุนี้เป็นปัจจัยหนึ่งในการดึงดูดให้แรงงานต่างด้าวในหมู่บ้านอื่นหรือพื้นที่อื่นๆ ยากเคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยอย่างสงบสุขร่มเย็น ถ้อยทีถ้อยอาศัย จนมีปริมาณผู้เข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ไม่สามารถควบคุมและระบุได้ว่า มีบุคคลใดเข้ามาอาศัยอยู่บ้าง ซึ่งเหตุการณ์ที่ชาวบ้านพบเจอกับคนแปลกหน้าบ่อยครั้งทำให้เกิดความหวาดระแวงเกรงจะเกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินอยู่ตลอดเวลา

ลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ชุมชน หมู่บ้านขาดการจัดการการควบคุมที่เป็นระบบ ไม่ทราบถึงอำนาจหน้าที่ในการจัดการที่ชัดเจน การเกรงกลัวว่าหากดำเนินงานไปแล้วจะเกิดการก้าวท้าวในหน้าที่ของส่วนงานอื่นๆ นอกเหนือจากนั้นยังขึ้นอยู่กับกลุ่มนายหน้า กลุ่มผลประโยชน์หรือนายทุนต่างๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจ้างงานแรงงานต่างด้าวคนใดจนกลายเป็นความรู้สึกที่สับสนเสียที่จะจัดการหรือบริหาร ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นว่าเรื่องดังกล่าวมีความละเอียดอ่อนประสาบควรขึ้นอยู่กับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานด้านความมั่นคง คือกองบังคับการควบคุมที่ 2 หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ 4 ฐานปฏิบัติการบ้านร่องธาร หมู่ 6 ตำบลศรีดงเย็นและฝ่ายปกครอง สำนักงานอำเภอไชยปราการ ที่จะต้องจัดการจัดระเบียบและป้องกันให้ โดยชุมชนบ้านต้นโชคเองต้องการจัดการอย่างประณีตระนอมเพราะอาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลายาวนานมีความรู้สึกผูกพันและสำนึกถึงความเป็นเจ้าของ (sense of belonging) ชุมชนร่วมกัน

การบูรณาการการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกันของชุมชนและหน่วยงานเกิดเป็นกระบวนการในการจัดการที่มุ่งเน้นการจัดระเบียบการจัดการข้อมูลของบุคคลที่เป็นแรงงานต่างด้าวให้เกิดความทันสมัยและเป็นระบบ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการปฏิบัติจริงทั้งในส่วนของการองค์กร ชุมชนและคณะผู้วิจัย โดยมีกระบวนการที่เกิดจากพื้นฐานบริบทในพื้นที่ได้นำไปสู่การต่อยอดประยุกต์ใช้ตามแผนภาพ

- การนำร่องสร้างระเบียบประวัติโดยกองกำลังทหาร เกิดจากการประสานงานระหว่างทีมนักวิจัย กองกำลังฯ และ คณะกรรมการหมู่บ้านต้นโชค ซึ่งทั้งหมดมีความพร้อมที่จะร่วมกันดำเนินการ โดยเบื้องต้นผู้นำและคณะกรรมการ มีการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มคนได้ทราบถึงการปฏิบัติงาน โดยกลุ่มแรงงานต่างด้าวให้ความร่วมมือดีมาก จัดเตรียมเอกสารต่างๆ ในการระบุด่วน ภาพถ่ายแสดงตัวตนของสมาชิกในครัวเรือนที่ออกไปรับจ้างต่างหมู่บ้านหรือไปศึกษาต่อในเมือง ซึ่งในส่วน ของแรงงานต่างด้าวเองมีความเห็นว่าหากให้ความร่วมมือในการสร้างระเบียบประวัติแล้วจะเกิดผลดีกับตนเอง เช่น การได้รับความช่วยเหลือต่างๆ จากหมู่บ้าน (เสมือนเป็นสมาชิกของหมู่บ้าน) เทศบาล หน่วยงานราชการต่างๆ และมีความปลอดภัย ในการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตามสิ่งที่ท้าทายของการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่จะแสดงออกในเชิงบวก สุภาพและให้เกียรติแก่แรงงานต่างด้าว โดยในขั้นตอนนี้เป็น การบุกเบิกให้กองกำลังฯ ดำเนินการแล้วชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้วิธี เทคนิคด้านการปฏิบัติงานจริง เพื่อนำไปดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป

- การสร้างระเบียบประวัติโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ชุดกองกำลังรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ชรบ. ในขั้นตอนนี้เสมือนเป็นการเรียนรู้พร้อมกับการส่งผ่านอำนาจ (power transfer) ซึ่งสมมติฐานที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้คือ ชุมชนควรมีความรู้หรือทราบวิธีการจัดการตามรูปแบบที่ชุมชนมีความเชื่อมั่นว่ามีประสิทธิภาพและควรที่จะดำเนินการเองได้หากทราบวิธีการปฏิบัติแล้วจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการในอนาคต กล่าวคือ คล้ายกับการสอนแนะให้ทราบวิธีการ หากกองกำลังทหารยังไม่สามารถดำเนินการเองได้ชุมชนก็สามารถเตรียมการหรือดำเนินการในเบื้องต้นเพื่อทันต่อเหตุการณ์ หากมีการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านต้นโชคและกลุ่มแรงงาน อย่างไรก็ตามในสถานการณ์จริงกลุ่มแรงงานต่างด้าว ยังให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี หากแต่การดำเนินงานยังเป็นไปด้วยความล่าช้า เนื่องจากคณะทำงานยังเข้าถึงกลุ่มแรงงานได้ยาก โดยต้องทำความเข้าใจ การชี้แจงวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ที่มาที่ไป เพื่อแสดงความน่าเชื่อถือ สร้างความไว้วางใจ ซึ่งทำให้ใช้ระยะเวลาที่มากขึ้น 20-30 นาทีต่อครอบครัวโดยเฉลี่ย

- การสร้างระเบียบประวัติ กลุ่มแรงงานต่างด้าว โดยกลุ่มครู นักเรียน เด็ก เยาวชนบ้านต้นโชค ในขั้นตอนนี้พบว่าการสร้างอำนาจการจับได้ผ่านจากสองขั้นตอนข้างต้นจนเป็นที่ทราบ เข้าใจและยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่บ้าน จึงทำให้ขั้นตอนนี้ง่ายขึ้น ประกอบกับกลุ่มของผู้ปฏิบัติงานในขั้นตอนดังกล่าวมีความเชี่ยวชาญในพื้นที่ ทำให้เกิดการไว้วางใจ ไม่หวาดกลัว ระแวงหรือตื่นตระหนก สิ่งที่ค้นพบประการสำคัญคือ กลุ่มเด็กและเยาวชนถือเป็นกำลังที่คอยสอดส่องช่วยเหลือ ได้เป็นอย่างดีมีความเห็นว่าเป็นงานที่มีประโยชน์ต่อชุมชนและสนุกที่จะได้ทำสิ่งแปลกใหม่

รูปแบบการบูรณาการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวโดยมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่บ้านต้นโชค

ในการบูรณาการงานดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานมุมมองของการใช้พื้นที่เป็นฐาน (area based) ดังนั้นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่แล้วสามารถเห็นผลจากการปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับโครงสร้างการบริหารงานตามระบบราชการส่วนภูมิภาค ยกตัวอย่างเช่น สำนักงานจัดหางาน หน้าที่การควบคุมแรงงานไม่มีหน้าที่ตรงที่จะดำเนินงานในหมู่บ้าน ตำบล หรือแม้แต่ในระดับอำเภอ ไชยปราการ โดยพิจารณาการจัดการที่มุ่งฐานจากพื้นที่ แล้วมีการปฏิบัติงานที่ให้น้ำหนักมากน้อยต่างกันไปตามหน้าที่ ภายใต้การผสมกลมกลืนในวัฒนธรรม ทศนคติ ศาสนาที่มีพื้นฐานร่วม ต่างกันเพียงรายละเอียดปลีกย่อย รายละเอียดในส่วนของ พิธีกรรม อันไม่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งใด ส่วนสำคัญหลักที่ทำให้การจัดระเบียบสามารถดำเนินการได้นั้น คือการสร้างบรรทัดฐานและเคารพบรรทัดฐานที่มีอยู่ ได้แก่ วิถีประชา จารีต กติการ่วม ไปจนถึงกฎหมาย ผ่านกลุ่มต่างๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงกลุ่มที่เป็นลักษณะของสถาบันทางสังคม (institute) กลุ่มที่เป็นทางการ ได้แก่ กองกำลังทหาร อำเภอไชยปราการ เทศบาล กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้าน โรงพยาบาลสร้างเสริมสุขภาพระดับตำบล โรงเรียนบ้านต้นโชค กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ กลุ่มหม่อมเมืองชนเผ่าผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มคนโตและชาวบ้านโดยทั่วไป กลุ่มที่มีลักษณะเป็นสถาบัน ได้แก่ กลุ่มศาสนา เหล่านี้ล้วนมีส่วนผลักดันบรรทัดฐานต่างๆ หลายวิธีการได้แก่

• การสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านพื้นฐานของการศึกษาร่วมกัน เพื่อสร้างการยอมรับกติกาการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในพื้นที่ ผสานความต่างผ่านศีลธรรมที่คล้ายคลึงกัน ผ่านประเพณีปอยส่างลอง การส่งเสริมและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน เพื่อยอมรับกันและกันตามจารีตที่ต้องปฏิบัติ หรือโรงเรียนบ้านต้นโชค ได้ดำเนินงาน “โครงการรักการอ่าน” เพื่อให้นักเรียนและกลุ่มเยาวชนคนใต้ที่เข้าร่วมมีความรู้และทัศนคติที่ดีร่วมกันในการดำเนินชีวิต ผสานบรรทัดฐานและรูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างไม่แปลกแยกโดยให้นักเรียน 40 คน อ่านข่าวสารความรู้ให้กับชาวใต้ 40 ครอบครัว ที่ต้องการรับทราบข่าวสาร ความรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญในปัจจุบัน และความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การสาธารณสุข พิงตามกลุ่มต่างๆ ที่ได้แบ่งกลุ่มเอาไว้ ในช่วงเวลาว่างตอนเย็นหรือวันหยุดเสาร์ อาทิตย์

• การรวมกลุ่มและประสานเครือข่ายเพื่อดำเนินงานร่วมกัน และสร้างความเข้าใจผ่านการสื่อสารระหว่างสังคมอื่นๆ การช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ที่เป็นภัยต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สนับสนุนคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่พื้นฐาน ดังเช่นการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพพระดัดตำบลหนองบัวร่วมกับหมอเมืองสมุนไพร สร้างและย้าให้เกิดความน่าเชื่อถือในองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย เช่น กลุ่มผู้เฒ่าคนใต้ที่เป็นหมอพื้นบ้าน จะผ่านการฝึกอบรมพื้นพ้องค์ความรู้ การแพทย์ชนเผ่าใต้ใหญ่ สาขาหมอยาสมุนไพร จากวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจแก่บุคคลทั่วไปที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาหรือบรรเทา รวมถึงการดำเนินกิจกรรมการแพทย์ทางเลือกในหมู่บ้านต้นโชค โดยเปิดศูนย์หมอเมืองสมุนไพร ณ วัดต้นโชค การให้บริการประชาชนทั้งในส่วนของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพพระดัดตำบลและในงานต่างๆ ที่ทางตำบลได้จัดขึ้น เช่น งานกีฬาของหมู่บ้านหรือตำบล เป็นต้น

นอกจากนี้หากพิจารณาปัจจัยที่กำหนดทิศทางการดำเนินงานที่เอื้อต่อการบูรณาการได้จริงในพื้นที่แล้วต้องทำความเข้าใจเรื่องนโยบายความมั่นคงของประเทศที่ส่วนกลางเป็นผู้กำหนดความต้องการของชุมชนในพื้นที่ หากต้องการอยู่ร่วมกัน การมีแบบแผนการดำเนินชีวิต ครรลอง หลักการใช้ชีวิตที่ไม่แปลกแยกกัน จนทำให้เกิดความแตกต่างมากเกินไป

ท้ายที่สุดผลจากการวิจัยที่สามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมที่อาจส่งผลสืบเนื่องไปถึงการบูรณาการ การปฏิบัติการ การจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวของชุมชนบ้านต้นโชคโดยคำนึงถึงการใช้พื้นที่เป็นฐานนั้น ไม่ได้หมายถึง การเกิดการปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์แบบไม่มีข้อเสียหรือจุดบกพร่องเลย หากแต่เป็นการสร้างแนวทางที่มีความเป็นไปได้จากร่องรอยและหลักฐานการปฏิบัติ ดำเนินงานจริงอันมีข้อจำกัดจากหลายองค์ประกอบ อาทิ บุคลากรงบประมาณ นโยบาย หรือแม้กระทั่งการมีส่วนร่วม ความตระหนักในหมู่บ้านที่สามารถเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไม่หยุดนิ่ง อาจมีการปรับเปลี่ยนได้ในอนาคต

สำหรับการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านต้นโชคสะท้อนถึงการใช้บรรทัดฐานต่างๆ ในการควบคุมสังคม ชุมชนให้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยมีทั้งการควบคุมที่เกิดจากความต้องการหรือพื้นฐานเดิมที่มีของชาวบ้านแบบไม่รู้ตัว หากแต่ปฏิบัติตามความเคยชิน ตามความคาดหวังและชุมชนที่มีมาช้านาน แต่เมื่อปัญหาแรงงานต่างด้าวมีความเป็นพลวัตตามจำนวนของการเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น จึงมีความจำเป็นในการสร้างหรือแสวงหารูปแบบการควบคุมที่ชัดเจน มีการทำหน้าที่ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น นั้นแสดงถึงการควบคุมทางสังคมที่เกิดจากทั้งภายในและภายนอกชุมชนควบคู่กันไป สอดคล้องกับงานของ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2551) ได้กล่าวถึงการควบคุมทางสังคมที่เกิดจากการควบคุมจากภายในคือ สังคมพยายามที่จะขัดเกลาสมาชิกของตน เพื่อให้ปฏิบัติตามที่คนในชุมชนต้องการถ้ากระบวนการขัดเกลามีประสิทธิภาพ บุคคลก็จะกระทำการต่างๆ โดยไม่ต้องคิดว่าอะไรถูกผิดเพราะเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม อีกทั้งยังมีการควบคุมจากภายนอกประกอบเข้าด้วยกัน คือ เมื่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคมไม่สามารถทำให้คนปฏิบัติตามบรรทัดฐานกลไกการควบคุมจากสังคมภายนอกก็จะถูกนำมาใช้ เช่น กฎหมาย กติกาต่างๆ ที่ทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจก่อนที่จะกระทำความผิด นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่เกี่ยวข้องของ สุรางค์ จันทรวนิช และคณะ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามผลการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวปี พ.ศ.2544 กระบวนการและปัญหา พบว่า การให้ทหารเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจจับอาจจะทำให้เกิดปัญหาในระยะยาว เพราะไม่ใช่ภารกิจหลักของทหาร การดำเนินการตรวจสอบควรเป็นหน้าที่ของกระทรวงแรงงานมากกว่า ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการดำเนินงานตามหน่วยงานทางทหารที่เป็นการควบคุมจากหน่วยงานภายนอกชุมชนเพียงอย่างเดียวย่อมทำให้การควบคุมทางสังคมในเรื่องแรงงานต่างด้าวเป็นไปในลักษณะของการบังคับที่ไม่ใช้ระยะยาว ซึ่งในความเป็นจริงควรจะเป็นการหนุนเสริมจากสังคมภายในจึงจะทำให้เกิดความยั่งยืนได้

ในส่วนการอธิบายเพื่อสร้างความรู้ในการใช้ชุมชนเป็นฐานและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวนั้น ทำความเข้าใจได้ว่าการมีส่วนร่วมในเรื่องดังกล่าว เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนทำการจัดการปัญหาของตนเอง ดังที่ ปาริชาติ วลัยเสถียร (2546) ได้กล่าวถึงนัยของการมีส่วนร่วมว่าเป็นลักษณะที่ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยมีการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระหว่างกลุ่มคนจากหน่วยงาน ทหาร จากกลุ่มครู เยาวชน สาธารณสุข ศาสนา และชาวบ้านเป็นไปในทิศทางที่คล้ายกับ Burns and others (2004) ได้ให้วิธีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นแรกว่าต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของชุมชนร่วมกัน เนื่องจากสมาชิกของชุมชนมีความหลากหลาย นอกจากนี้การสร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่ หรือการเริ่มจากการใช้พื้นที่เป็นฐาน (area based approach) ในการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวยังเน้นการสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งสอดคล้องกับ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2546) กล่าวถึงวิธีการสร้างความร่วมมือในกิจการการพัฒนาสังคม ได้แก่ ทำความรู้จักกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รู้หน้าที่ โครงสร้าง แผน นโยบาย บุคลากร การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน โครงการให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อเปิดโอกาสให้องค์กรอื่นๆ เข้ามาร่วมงานด้วย ติดต่อกับหน่วยงานโดยตรงเพื่อชักชวน ขอความช่วยเหลือ แสดงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นของการร่วมมือกันทำงานให้กับหน่วยงานที่ต้องการให้เกิดความร่วมมือ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นผลร้ายที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนและสังคมที่ไม่ได้รับการพัฒนา หากพิจารณาการใช้พื้นที่เป็นฐานประกอบเข้าด้วยกันแล้วจะพบวิธีการของ Harfst (2012) ที่กล่าวไว้ว่าการพัฒนาในพื้นที่ต้องพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่กับปัญหา ดูปัญหาตามความเป็นจริงว่ามีขนาดเล็กหรือใหญ่อย่างไรแล้วเน้นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งชุมชนบ้านต้นโชคที่มีการดำเนินงานจะเริ่มทำความเข้าใจจากเหตุการณ์หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงกับชุมชนเป็นหลักแล้วจึงสืบเสาะตามหาที่มาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก โดยเน้นย้ำที่ทั้งหมดในแต่ละภาคส่วนต้องเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นที่ตั้ง

บทสรุป

จากผลการศึกษาสามารถสรุปภาพรวมที่สำคัญในลักษณะของการสร้างศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวยังมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการแบบใช้พื้นที่เป็นฐาน แบ่งเป็นองค์ประกอบย่อยใน 4 ส่วนดังนี้

1. วิธีการควบคุมแรงงานต่างด้าวของชุมชนบ้านต้นโชค สามารถสร้างได้จาก 2 ส่วนทั้งจากการสร้างอำนาจที่มอบผ่านองค์กรต่างๆ ที่เป็นทางการมีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายและส่วนที่ต่อเนื่องกันคือการแทรกซึมและสร้างความเข้าใจกับกลุ่มแรงงานต่างด้าวผ่านคณะครู นักเรียนเยาวชน พระสงฆ์ ผู้สูงอายุในหมู่บ้านต้นโชค โดยเริ่มจากการระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ปัญหาแล้วเกิดความเห็นร่วมตามหลักการวิธีการของกองกำลังทหารให้ความสำคัญกับอำนาจหน้าที่ในการจัดการ หากแต่เป็นการจัดทำโดยผู้นำ กลุ่มครู เด็กเยาวชน เกิดเป็นลักษณะงานประสานอำนาจระดับนโยบายและอำนาจระดับปฏิบัติการของท้องถิ่น จนทำให้เกิดการยอมรับในวิธีการควบคุมอย่างกลมกลืนไม่ขัดแย้งแปลกแยก

2. บรรทัดฐานการควบคุมแรงงานต่างด้าว จากบริบทที่เกิดขึ้นภายใต้วิธีการควบคุมแรงงานต่างด้าวในข้างต้นทำให้เกิดบรรทัดฐานที่เป็นรูปธรรมในชุมชนคือการเกิดการนำร่องสร้างระเบียบประวัติโดยกองกำลังทหาร ซึ่งเกิดจากการประสานงานให้กลุ่มต่างๆ ของชาวบ้านมาเรียนรู้ในวิธีปฏิบัติงานแล้วสามารถดำเนินการเองได้ในเบื้องต้น สำหรับอนาคต

3. การสร้างความร่วมมือในการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว พิจารณาพื้นฐานของการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมคือการที่กลุ่มคนในพื้นที่มีความคล้ายคลึงกันในการดำเนินชีวิต อาทิ ศาสนา จารีต ครรลองการปฏิบัติ การมีความเกี่ยวพันทางครอบครัว เหล่านี้ทำให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมโดยส่งผลให้เกิดการร่วมคิดและตัดสินใจว่าจะดำเนินงานไปในทิศทางใด ซึ่งแนวทางที่เลือกคือการสร้างระเบียบประวัติร่วมกัน เน้นการสร้างพันธสัญญา กฎระเบียบ การสร้างกติการ่วม สร้างความรู้

ความเข้าใจผ่านระบบการศึกษา การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน การให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ โดยวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมนั้นพิจารณาตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประเด็นร่วมที่สามารถทำร่วมกันได้ หากสามารถดำเนินงานได้ดีก็就会有การต่อยอดขยายกิจกรรมและเชื่อมประสานเครือข่าย สร้างเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสำนึกของความเป็นเจ้าของได้

4. บทบาทการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว การกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนร่วมกันจะทำให้แต่ละส่วนเข้าใจถึงขอบเขตและความสามารถของแต่ละกลุ่มจะมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดแล้ว หลังจากนั้นควรสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมกับอำนาจหน้าที่ของตน การดำเนินงานมีความมากหรือน้อยต่างกันไป หากแต่ต้องสร้างให้เกิดความกลมกลืนภายใต้วัฒนธรรมทัศนคติ โดยคำนึงถึงการจัดการที่มุ่งเน้นผลประโยชน์สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่เป็นหลัก

การบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐานเน้นให้ความสำคัญกับร่องรอยหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ผลการดำเนินงานของชุมชนชาวบ้านที่มีจริงในพื้นที่บ้านต้นโชค ประกอบเข้าด้วยกันทั้งบริบทความสัมพันธ์ของชาวบ้าน การเมืองการปกครอง การจัดระเบียบต่างๆ โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมคือ บรรทัดฐานรูปแบบต่างๆ ที่มีอยู่แล้วเดิมกับวิถีปฏิบัติเพื่อควบคุมเหล่านี้เกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติงานจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวของชุมชนที่เกิดจากการร่วมวิเคราะห์ปัญหา พัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหา ประสานงานสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามลำดับความสำคัญ และดำเนินงานจัดการ จัดรูปแบบโดยใช้ระเบียบประเพณีชุมชน กิจกรรมกลุ่มกิจกรรมทางศาสนา ประกอบเข้าด้วยกัน

ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวโดยชุมชนนั้นควรเป็นแนวทางที่ลดความขัดแย้ง แยกแยะ แยกต่าง ไม่สามารถบังคับได้อย่างสมบูรณ์ ควรหาแนวทางการประนีประนอม ด้วยกฎ กติกา บรรทัดฐานที่เคารพซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดทัศนคติที่เข้ากัน อยู่ร่วมกันได้ อันจะส่งผลดีในระยะยาว

2. กระบวนการสื่อสารถือเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการปฏิบัติงาน ควรมีการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ กับกลุ่มคนต่างๆ กับเป้าหมายที่เป็นแรงงานต่างด้าวจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติตน แนวคิดต่างๆ ที่ควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการสร้างหรือจัดหาช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม การแปลและการสื่อให้เกิดความเข้าใจภายใต้ภาษาที่หลากหลาย

3. แนวคิดพื้นฐานเรื่องการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวของคนในพื้นที่ที่มีความเชื่อว่าเป็นหน้าที่ขององค์การภาครัฐซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงในระดับชุมชนท้องถิ่นทำให้ไม่สามารถดำเนินงานต่างๆ ได้ตามที่ควรจะเป็น จึงควรเป็นหน้าที่ของชุมชนที่ควรริเริ่มแก้ไขปัญหาโดยการนำเสนอความต้องการและหาภาคร่วม ประสานเป็นความร่วมมือในการจัดการ

เอกสารอ้างอิง

- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. 2551. **สังคมวิทยาอาชญากรรม**. กรุงเทพฯ: วีพรี้น (1991) จำกัด.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2546. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.
- ลือชัย วงษ์ทอง. 2555. **ประสิทธิผลของการนำนโยบายแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าไปปฏิบัติในพื้นที่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก**. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2546. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทรวนิช และคณะ. 2545. **การติดตามผลการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวปี 2544 กระบวนการและปัญหา**. ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. 2556. **วารสารสถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2555**. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว.
- Burns, D. and others. 2004. **Making community participation meaningful: A handbook for development and assessment**. Bristol: The policy Press.
- Ferris S. and others. 2006. **Strategy Paper: A Participatory and Area-based Approach to Rural Agro enterprise Development**. Colombia.
- Harfst, J. **A Practitioner's Guide to Area-Based Development Programming**. UNDP Regional Bureau for Europe & CIS. (online). Retrieved from <http://www.undp.org/content/dam/undp/documents/speakercorner/a-practitioner-guide-to-area-based-developmentprogramming.pdf>